

MAŁGORZATA KISIŁOWSKA-SZURMIŃSKA
Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii
Uniwersytet Warszawski
e-mail: mdkisilo@uw.edu.pl
ORCID 0000-0001-5733-5424

NATALIA PAMUŁA
Instytut Badań Informacji i Komunikacji, Wydział Filozofii i Nauk Społecznych
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
e-mail: napa@umk.pl
ORCID 0000-0002-0686-7268

EWA GŁOWACKA
Instytut Badań Informacji i Komunikacji, Wydział Filozofii i Nauk Społecznych
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
e-mail: egt@umk.pl
ORCID 0000-0001-9538-9386

WYKORZYSTANIE ZASOBÓW NAUKOWYCH OPEN ACCESS: KOMPETENCJE I POTRZEBY SZKOLENIOWE BADACZY Z OBSZARU NAUK O KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ I MEDIACH

Dr hab. Małgorzata Kisilowska-Szurmińska, prof. UW, pracuje na Wydziale Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego. Jej zainteresowania badawcze obejmują kompetencje informacyjne, czytelnictwo i recepcję mediów, komunikację naukową. Wybrane publikacje: Kisilowska-Szurmińska, M. (2024). Information Overload as a Burden and a Challenge. What Can We Learn for Information Literacy?. In: Świgoń M., Głowacka E., Kisilowska-Szurmińska M., *Academia.edu*, *ResearchGate*, *Google Scholar*,

Scopus i Publons (Web of Science) – szczegółowa analiza obecności reprezentantów nauk o komunikacji społecznej i mediach. „Media - Kultura - Komunikacja Społeczna” 2022 nr 2(18) s. 83-101, DOI: 10.31648/mkks.7182; Paul, M., Deja, M., Kisilowska-Szurmińska, M., Głowacka, E., Świgoń, M., Wojciechowska, M. (2024). Understanding information literacy among doctoral students: An ILDoc model and assessment tool. *The Journal of Academic Librarianship*, 50(2), 102855, <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2024.102855>.

Dr Natalia Pamuła, doktorka nauk społecznych w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach, adiunktka w Instytucie Badań Informacji i Komunikacji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Interesuje się wyszukiwaniem informacji w środowisku cyfrowym, otwartą nauką, gamami i grywalizacją w edukacji informacyjnej, mediami społecznościowymi jako środowiskiem informacyjno-komunikacyjnym. Współtwórczyni praktycznych kursów e-learningowych, m.in. „Bibweb” (realizowany przez Fundację Bertelsmanna, Bibliotekę Uniwersytecką w Warszawie, Komisję Wydawnictw Elektronicznych SBP EBIB oraz Instytut INiB UMK) i „Login: biblioteka” (realizowany na potrzeby Programu Rozwoju Bibliotek, przy udziale Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności oraz Fundacji Billa i Mellindy Gatesów). Wśród jej publikacji znajduje się autorska monografia *Ukryty Internet jako przedmiot edukacji informacyjnej* (2015), jest także współautorką publikacji *Metody i narzędzia budowania społecznej odporności na dezinformację: od fact-checkingu po edukację medialną* (2024). Wieloletnia współpracowniczka The Directory of Open Access Journals.

Prof. dr hab. Ewa Głowacka pracuje w Katedrze Badań Przestrzeni Informacyjnej w Instytucie Badań Informacji i Komunikacji UMK. Jej zainteresowania badawcze to: architektura informacji, kompetencje informacyjne i medialne, komunikacja naukowa w naukach społecznych, ekologia informacji, zarządzanie jakością w systemach informacyjnych.

SŁOWA KLUCZOWE: Kompetencje. Komunikacja naukowa. *Open Access*. Potrzeby szkoleniowe. NoKSIM.

ABSTRAKT: **Teza/cel artykułu** – badanie miało na celu poznanie kompetencji i potrzeb szkoleniowych polskich naukowców należących do NoKSIM związanych z korzystaniem z zasobów OA. **Metody badań** – badanie ilościowe, dane zebrane techniką CAWI, poddane analizie statystycznej. **Wyniki** – wykazano sprawność korzystania z zasobów OA, mimo pewnych braków wiedzy w tym zakresie, np. nieznanomości terminologii. Respondenci w większości nie uczestniczyli w szko-

leniach z zakresu OA, a niewielkie grono zainteresowanych wskazywało kwestie podstawowe (wyszukiwanie, licencje) jako warte lepszego poznania. **Wnioski** – przedstawiciele NoKSiM deklarują duże doświadczenie w korzystaniu z zasobów OA, choć nie zawsze świadomi są ich otwartego charakteru. Głównym kryterium oceny ich wiarygodności jest autorstwo, w drugiej kolejności miejsce publikacji. Brak zainteresowania szkoleniami z badanego zakresu. Istnieje potrzeba dalszego rozwijania wiedzy i kompetencji naukowców związanych z publikowaniem w OA, co powinno przyczynić się do zmian postaw i praktyk w tym zakresie, a także zmiany podejścia uczelni do finansowania oraz ewaluacji takich publikacji.

WPROWADZENIE

W aspekcie tworzenia ruchu *Open Access* i Otwartej Nauki, oprócz badań związanych z otwartym publikowaniem duże znaczenie ma również rozpoznawanie kompetencji informacyjnych naukowców związanych z wyszukiwaniem i wykorzystaniem otwartych zasobów oraz potrzeb i kierunków edukacji w tym zakresie.

Komunikacja naukowa uległa zmianie wraz z wprowadzeniem i rozpowszechnieniem cyfrowych zasobów informacji naukowej oraz umożliwieniem ich przeszukiwania poprzez systemy wyszukiwawcze. Należą do nich bazy bibliograficzno-abstraktowe (np. Science Direct czy Web of Science), globalne wyszukiwarki naukowe obejmujące swym zasięgiem ogół dyscyplin akademickich i szeroki przekrój językowy (np. Google Scholar, Semantic Scholar), agregatory (np. BASE Search), portale społecznościowe dla naukowców (np. ResearchGate czy Academia.edu), katalogi publikacji z możliwością ich przeszukiwania (np. Directory of Open Access Journals, Directory of Open Access Books), wykazy repozytoriów (np. OpenDOAR) i wiele innych, mniejszych, rozproszonych narzędzi, w tym także serwisy kontrowersyjne z uwagi na nierespektowanie praw autorskich i licencji wydawniczych (np. SciHub). Wybór odpowiedniego narzędzia do poszukiwań o charakterze naukowym nie zawsze jest łatwy, zwłaszcza w kontekście dostępności pełnych tekstów, materiałów dodatkowych czy nawet danych badawczych. Problematiczne jest także ustalenie, z jakich narzędzi korzystać, biorąc pod uwagę różne metody indeksowania treści, zróżnicowane algorytmy relewantności, uwzględnienie materiałów z poszczególnych dyscyplin naukowych, a także ich specyfiki, obsługę różnego rodzaju zapytań, dostępność filtrów oraz zakres.

Niniejszy artykuł prezentuje drugą część wyników większego projektu badawczego (pierwszą pulę danych omówiono w 2024¹), dotyczącego

¹ M. Ksilowska-Szurmińska, N. Pamuła, E. Głowacka: *Postawy, opinie i praktyki związane z publikowaniem w zasobach Open Access polskich przedstawicieli nauk o komunikacji społecznej i mediach*. „Przegląd Biblioteczny” 2024, z. 3, s. 347-369.

kompetencji i zachowań polskich badaczy z obszaru nauk o komunikacji społecznej i mediach w odniesieniu do (współ)tworzenia i korzystania z zasobów OA. Prezentowane poniżej dane dotyczą właśnie kompetencji, w szczególności znajomości narzędzi wyszukiwawczych oraz dostępnych zasobów OA, a także doświadczeń w korzystaniu z nich.

PRZEGLĄD LITERATURY

W dotychczasowych badaniach na temat wyszukiwania otwartych zasobów zwraca się uwagę nie tylko na potrzeby stałej edukacji naukowców w tym zakresie, ale także na zastosowanie odpowiednich narzędzi wyszukiwawczych. Badania porównawcze uwzględniające sześć narzędzi przeznaczonych dla naukowców (Google Scholar, Microsoft Academic, Scopus, Dimensions, Web of Science i OpenCitations' COCI) wykazały, że Google Scholar jest najbardziej kompleksowe w kontekście potrzeb naukowych, zarówno do poszukiwań ogólnych, jak i dziedzinowych (wyjątkiem były tu fizyka i astronomia) (Martin-Martin et al., 2021). Jednocześnie wielu badaczy krytykuje lidera tego zestawienia – wyszukiwarkę Google Scholar – wskazując szereg jej wad, takich jak ograniczona obsługa operatorów Boole'a i innych operatorów specjalnych, ograniczone możliwości filtrowania (Martin-Martin et al., 2021; Gusenbauer & Haddaway, 2020) oraz niedostateczne lub nikłe uwzględnianie publikacji z repozytoriów otwartych (Orduña-Malea & Lopez-Cozar, 2015; Lewandowski, 2014). Warto jednak spojrzeć na wyniki badań porównujących wyszukiwanie treści zamieszczonych w otwartym dostępie za pomocą wyszukiwarki ogólnej Google, Google Scholar, OAIster² oraz OpenDOAR. Badacze, którzy wykorzystali trzy z czterech wspomnianych powyżej systemów wyszukiwawczych do znalezienia artykułów OA z zakresu ekonomii i nauk politycznych, uzyskali wyniki wskazujące na przewagę narzędzi marki Google. Z próby 703 artykułów z zakresu ekonomii udało im się znaleźć większość artykułów w otwartym dostępie za pomocą Google'a, a wyszukiwarka naukowa od tego dostawcy znalazła około dziesięć punktów procentowych mniej zasobów niż wyszukiwarka globalna. Około 25% próby artykułów znaleźli przy użyciu OAIster (Bergstrom & Lavaty, 2007). Podobne wyniki osiągnięto w przypadku nieco późniejszych badań, w których porównano skuteczność wyszukiwania próby artykułów naukowych dla ekologii, ekonomii oraz socjologii we wspomnianych czterech narzędziach. Tu również wykazano przewagę Google i Google

² Agregator treści otwartego dostępu z repozytoriów działający do 2008 r. na Uniwersytecie w Michigan, który po zakończeniu finansowania projektu został włączony do WorldCata (*The OAIster® database*, b.d.). Przeszukiwanie zasobów indeksowanych w OAIster jest dziś możliwe pod adresem URL: <https://oaister.on.worldcat.org/discovery>.

Scholar nad OAIster oraz OpenDOAR, najslabiej reprezentowana w tych ostatnich była socjologia (Norris, Oppenheim, & Fytton, 2008). Należy jednak pamiętać, że wyniki te uzyskano w 2007 r., a OAIster (a także użyty w drugim badaniu OpenDOAR) ogranicza swój zasięg formalny przede wszystkim do repozytoriów, co zakłada wyszukiwanie wśród zasobów podlegających samoarchiwizacji, a nie wydanych prymarnie w otwartym dostępie. Pokazuje to jednak ograniczenia wynikające z korzystania z narzędzi przeznaczonych do zasobów otwartych oraz potrzebę promowania autoarchiwizacji w repozytoriach, wskazując przy tym korzyści, informując o aspektach prawnoautorskich wynikających z umów wydawniczych oraz umiejętności w tym zakresie (np. obsługa autoarchiwizacji w dostępnych repozytoriach, przygotowanie materiałów do deponowania, przygotowanie metadanych).

Warto zauważyć, że analizy wskazują, iż niewiele systemów wyszukiwania zorientowanych na zasoby OA można polecić jako główne źródło wyszukiwań naukowych. Stosunkowo dobrze w zestawieniu narzędzi wypadł multidyscyplinarny agregator BASE, rekomendowany jako kompleksowe źródło zawierające duży udział treści otwartych, pozwalający na rozbudowywanie zapytań, a także wieloaspektowe filtrowanie wyników wyszukiwania. Jednocześnie wskazywany jest on jako alternatywa dla wyszukiwarek naukowych tylko tam, gdzie dostęp do baz wydawców naukowych jest nieosiągalny lub utrudniony ze względów ekonomicznych. Paradoksalnie badania w krajach rozwijających się, do których należy np. Pakistan, pokazują, że przebadani naukowcy z Uniwersytetu w Pendżabie do wyszukiwania artykułów w czasopiśmie elektronicznych preferują wyszukiwarki internetowe i Google Scholar, wskazując przy tym łatwość ich użycia. Google Scholar jest ceniony wśród tej grupy, ponieważ indeksuje artykuły naukowe z różnych czasopism i baz danych, a wyszukiwanie w różnych zasobach możliwe jest za pomocą jednego interfejsu (Arshad & Ameen, 2018). Podobne zachowania informacyjno-wyszukiwawcze charakteryzują także badacze europejskich. W drugim etapie projektu badawczego Publishing and the Ecology of European Research (PEER) wzięli udział przedstawiciele wydawców, bibliotek, repozytoriów otwartego dostępu, a także badacze w rolach użytkowników i autorów zasobów otwartych. We wnioskach z tego etapu projektu wskazano, że badani najczęściej docierają do zasobów zgromadzonych w repozytoriach za pomocą wyszukiwarki ogólnej Google lub też przy wykorzystaniu Google Scholar. Prawie połowa badaczy zadeklarowała, że w ten sposób zlokalizowała zasoby repozytoryjne, a jedynie 35% korzystało bezpośrednio z repozytorium. Zaledwie 4% respondentów użyło do tego celu innych wyszukiwarek specjalistycznych. Naukowcy zajmujący się naukami społecznymi, humanistycznymi i naukami o sztuce częściej uzyskiwali dostęp do repozytorium za pośrednictwem wyszuki-

warki Google Scholar niż jakakolwiek inna szeroka grupa dyscyplinarna, zaś respondenci z nauk fizycznych i matematyki częściej wykorzystywali zasoby zgromadzone w znanych sobie repozytoriach. W tym badaniu trudnością dla użytkowników okazało się zidentyfikowanie wersji tekstu, z którą mają do czynienia w procesie wyszukiwania i gromadzenia literatury naukowej. Jest to szczególnie problematyczne podczas korzystania z wyszukiwarek ogólnych i naukowych – wówczas w większości przypadków użytkownicy nie są odsyłani do strony z metadanymi publikacji udostępnionymi w repozytorium, są bowiem kierowani z wyszukiwarki internetowej bezpośrednio do pełnej wersji dokumentu. Ustalono także, że przedstawiciele nauk medycznych, społecznych, humanistycznych i artystycznych nie mają dużego zaufania do materiałów deponowanych w repozytoriach, z których korzystają, chyba że są pewni tego, że udostępniono w nich wersję wydawcy. Z kolei przedstawiciele nauk ścisłych wykazali się większą akceptacją dla wersji preprintowych (Spezi et al., 2013).

Warto przyjrzeć się także innym badaniom podsumowującym lub analizującym postawy i zachowania naukowców w zakresie wyszukiwania zasobów udostępnianych w sposób otwarty. Ciekawe, choć pośrednie wnioski na ten temat znajdujemy w omówieniu badań *Study of Open Access Publishing (SOAP)*. Ankietowani pytani o cechy publikacji OA podkreślali dostępność informacji (np. brak konieczności logowania do różnych serwisów), fundusze (np. darmowy dostęp dla użytkowników lub konieczność wnoszenia opłat za publikowanie), korzyści indywidualne (np. oszczędność czasu przeznaczanego na wyszukiwanie literatury naukowej), publiczne (np. dostęp do wiedzy dla państw charakteryzujących się niskimi nakładami finansowymi przeznaczanymi na naukę), naukowe (np. szybka wymiana danych i metod bań naukowych) oraz inne (Marcinek, 2012). Część tych cech wyraźnie odnosi się do procesu wyszukiwania: interfejsy pozwalające na dostęp bez logowania, ułatwienie i skrócenie czasu poświęconego na wyszukiwanie, ułatwiony dostęp do darmowych treści.

Badania przeprowadzone wśród pracowników naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego wskazują, że większość ankietowanych do znalezienia materiałów naukowych korzysta z wyszukiwarek i serwisów, które indeksują materiały dostępne w sposób otwarty, ale nie ograniczają się tylko do tego typu zasobów. Respondenci najczęściej wymieniali Google Scholar i serwis Academia.edu, a w celu pozyskiwania otwartych publikacji naukowych korzystali częściej z wyszukiwarek i agregatorów niż z płatnych baz danych czy bezpośrednio z zasobów repozytoryjnych (Szafrński, 2021).

W zakresie umiejętności i kompetencji badaczy związanych z otwartą nauką ciekawe informacje przynosi raport Komisji Europejskiej opubliko-

wany w 2017 r. (European Commission, 2017). W raporcie tym zdefiniowano zestaw kompetencji niezbędnych do uprawiania otwartej nauki:

– Umiejętności i wiedza specjalistyczna niezbędne do publikowania w otwartym dostępie.

– Umiejętności i wiedza specjalistyczna w zakresie danych badawczych, tworzenia danych, zarządzania, analizy/wykorzystania/ponownego wykorzystania, rozpowszechniania i zmiany paradygmatu z „domyślnie chronionych danych” na „domyślnie otwarte dane”, z poszanowaniem ograniczeń prawnych i innych.

– Umiejętności i wiedza specjalistyczna umożliwiające działanie we własnej społeczności naukowej i dyscyplinarnej i poza nią.

– Umiejętności i wiedza specjalistyczna wynikające z ogólnej i szerokiej koncepcji nauki obywatelskiej, w ramach której badacze wchodzi w interakcje z ogółem społeczeństwa w celu zwiększenia wpływu nauki i badań” (European Commission, 2017, p. 17).

Podkreślono również, że umiejętności te są potrzebne na wszystkich szczeblach systemu – dotyczy to nie tylko badaczy, ale także pracowników administracji, techników czy bibliotekarzy. Na potrzeby wspomnianego raportu przeprowadzono wśród europejskich badaczy ankietę, której pytania skupione były wokół problematyki kształtowania polityki otwartościowej, a także świadomości, szkolenia, wspierania, praktykowania, dostępu i nagradzania otwartej nauki. Badania ujawniły, że większość ankietowanych ma świadomość istnienia otwartego dostępu i otwartych danych, ale jest mniej świadoma innych praktyk otwartej nauki, a dotyczy to przede wszystkim otwartej edukacji i nauki obywatelskiej. Podobnie jest w przypadku międzynarodowych inicjatyw *Open Science*. Wyniki badań prowadzą także do konkluzji, że naukowcy europejscy na ogół uczą się poprzez działanie. Większość respondentów zadeklarowała, że nie ma dostępu do szkoleń z zakresu otwartej nauki lub nie jest o nich informowana, a także wykazała się chęcią uczestniczenia w kursach dotyczących publikowania i rozpowszechniania wyników badań naukowych, a także zarządzania danymi badawczymi. (European Commission, 2017).

Ciekawie w tym zakresie przedstawiają się wyniki badań przeprowadzonych przez Ośrodek Przetwarzania Informacji, opublikowane w 2023 r., które dotyczyły zaangażowania polskich instytucji systemu szkolnictwa wyższego i nauki w działania związane z otwartą nauką w latach 2017-2021. W raporcie zamieszczono m.in. informacje dotyczące infrastruktury udostępniania i wyszukiwania zasobów w otwartym dostępie, kompetencji oraz szkoleń dotyczących tej problematyki. W zakresie wyszukiwania i udostępniania zasobów OA wykazano, że większość polskich repozytoriów posiada funkcje wspierające użytkownika w przeszukiwaniu lub analizie zawartości baz. Nieco mniejsza grupa zapewnia usługi wspierające weryfikację zgodności z wymaganiami prawnymi dotyczącymi de-

ponowania pełnych treści publikacji naukowych i/lub danych. W odniesieniu do działań na rzecz podnoszenia umiejętności i kompetencji kadr w zakresie otwartego dostępu badania OPI wykazały większą dostępność szkoleń dla naukowców w zakresie dostępu do publikacji oraz w zakresie dostępu do danych badawczych. Tylko 67 na 197 przebadanych instytucji zadeklarowało, że zorganizowało szkolenia dla naukowców w zakresie otwartego dostępu do publikacji, zaś 54 z nich – w zakresie dostępu do danych badawczych. Najczęściej miały one charakter wewnętrzny i były prowadzone przez specjalistów zatrudnionych w podmiocie. Programy kształcenia dla specjalistów w zakresie zarządzania danymi badawczymi były prowadzone zaledwie przez 27 instytucji, co stanowi 14% podmiotów biorących udział w badaniu. Najczęściej wskazywanymi przyczynami braku szkoleń dla specjalistów zarządzania były braki wśród kompetentnej kadry. Tylko 16 spośród 96 instytucji prowadzących studia II stopnia wskazało, że studenci takich studiów mają możliwość realizacji kursów dotyczących otwartej nauki, zaś 49 na 110 instytucji realizowało takie kursy dla doktorantów (*Analiza stanu otwartej nauki w Polsce, 2023*).

CELE I METODOLOGIA BADAŃ

Badania prowadzone w środowisku polskich naukowców reprezentujących NoKSiM, których wyniki dotyczące wzorców publikowania przedstawiono wcześniej (Kisilowska-Szurmińska, Pamuła & Głowacka, 2024), obejmowały również kwestie umiejętności i sposobów wyszukiwania zasobów otwartych. Był to ich drugi cel – poznanie kompetencji i wskazanie potrzeb szkoleniowych w badanej grupie w odniesieniu do korzystania oraz publikowania w otwartym dostępie.

Badaniami objęto 785 osób reprezentujących nauki o komunikacji społecznej i mediach. Przypomnijmy, że zaproszenie do wypełnienia ankiety otrzymali drogą mailową naukowcy, którzy przy rozpoczęciu okresu parametryzacyjnego (tj. w 2019 r.), zadeklarowali swoją przynależność do wspomnianej dyscypliny w całości lub w części. Obecnie baza RADon wykazuje 868 przedstawicieli NoKSiM. Autorom udało się na podstawie analizy zawartości witryn polskich uczelni odnaleźć adresy e-mail 785 osób i do tylu osób rozesłano ankiety. Uzyskano 223 pełne odpowiedzi, co daje zwrotność na poziomie 28,41%, a w kontekście liczebności dyscypliny 25,17% jej przedstawicieli. W badaniu udział wzięło 114 osób z tytułem doktora (49,35%), 64 profesorów uczelni ze stopniem doktora habilitowanego (27,71%), 21 profesorów (9,09%), 18 doktorów habilitowanych (7,79%) oraz 14 magistrów (6,06%). Naukowcy, którzy zdecydowali się w całości wypełnić kwestionariusz, w większości w 100% przypisani byli do nauk o komunikacji społecznej i mediach – tak zadeklarowało 150 respondentów (64,94%). Sześćdziesięciu badanych (25,97%) podało,

że reprezentuje NoKSiM w części. Inny wybór zaznaczyło 21 badanych (9,09%), podając swoje obecne dyscypliny, nie zawsze aktualne – najprawdopodobniej w ostatnim czasie przeszły z NoKSiM do innych dyscyplin lub podały jeszcze swoje stare afiliacje.

Respondentów zapytano następnie, jakie dyscypliny reprezentowali przed 2017 r. Bibliologię i informatologię wskazało 76 osób (32,90%), medioznawstwo: 48 osób (20,78%), nauki o polityce: 27 osób (11,69%), literaturoznawstwo: 11 (4,76%), socjologię: 9 osób (3,90%), językoznawstwo: 8 osób (3,46%), nauki o zarządzaniu: 7 osób (3,03%), informatykę, nauki filozoficzne, historyczne: po 3 osoby (1,30%). Dwadzieścia cztery osoby zadeklarowały, że nie należały wcześniej do żadnej dyscypliny (10,39%), 11 osób (4,76%) zadeklarowało inne dyscypliny (4: pedagogikę, po 1 informatykę techniczną i telekomunikację, media oraz politykę, sztuki filmowe i teatralne, biologię, nauki o poznaniu i komunikacji społecznej, geografię ekonomiczną, nauki społeczne), 1 zaś (0,43%) nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie.

Największy reprezentowany przedział wiekowy badanych to 46 do 60 lat (98 respondentów, 42,42%), niemal tyle samo osób zadeklarowało przedział wiekowy od 31 do 45 lat (97 badanych, 41,99%). Wiek 61 i powyżej uzyskał 35 wskazań (15,15%), zaś w przedziale do 30 lat umiejscowiła się jedna osoba (0,43%). W badaniu wzięło udział więcej kobiet (118, 51,08%) niż mężczyzn (91, 39,39%). Dwadzieścia dwie osoby nie chciały ujawniać płci w kwestionariuszu (9,52%). Badania przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego przy wykorzystaniu autorskiej ankiety CAWI przygotowanej za pomocą oprogramowania Lime Survey (Kisilowska-Szurmińska, Pamuła & Głowacka, 2024). Omawiane w niniejszym artykule wyniki dotyczą celów badawczych, do których realizacji posłużyły pytania z drugiej sekcji ankiety. Służyła ona ustaleniu wiedzy, kompetencji i wzorców wyszukiwania oraz korzystania z materiałów udostępnionych w OA, a także potrzeb szkoleniowych w tym zakresie. Celami szczególnymi tych badań było poznanie:

1. Doświadczenia naukowców w korzystaniu z OA.
2. Ich wiedzy o narzędziach wyszukiwania i licencjach wykorzystania zasobów OA.
3. Umiejętności wyszukiwania, a przede wszystkim wykorzystywanych źródeł i narzędzi.
4. Podejścia do oceny jakości i wiarygodności publikacji w OA.
5. Dostępności i wykorzystania szkoleń z wykorzystania takich zasobów – czy miały miejsce, czy były przez naukowców wykorzystywane, potrzeby w tym zakresie.
6. Dane gromadzono w okresie od 30 listopada 2023 r. do 16 stycznia 2024 r.

WYNIKI I DYSKUSJA

WIEDZA, UMIEJĘTNOŚCI I DOŚWIADCZENIA W KORZYSTANIU Z ZASOBÓW OA

Niemal wszyscy respondenci (90,13%, 201 odpowiedzi pozytywnych) korzystają z zasobów OA. Większość z nich robi to niemal od początku istnienia ruchu OA w Polsce (jeśli za taki przyjąć powstanie w 2008 r. Koalicji Otwartej Edukacji) – czyli od ponad dziesięciu lat (41,29%, 83 odpowiedzi). Drugą dużą grupą są użytkownicy OA od 6 do 10 lat (31,34%, 63 odpowiedzi), a kolejną – osoby, które sięgają po tego typu zasoby od 2 do 5 lat (25,87%, 52 odpowiedzi). Tylko trzy osoby (1,49%) wskazały, że zaglądają do nich od roku.

Patrząc na częstotliwość korzystania, można powiedzieć, że zasoby OA zdecydowanie mieszczą się we wzorcach wyszukiwania informacji. Ponad połowa respondentów (55,72%, 112 odpowiedzi) sprawdza je przy każdym wyszukiwaniu, choć nie priorytetowo, natomiast 29,35% (59 odpowiedzi) traktuje je jako zasoby „pierwszego wyboru” i od nich zaczyna wyszukiwanie. Dla 14,93% (20 odpowiedzi) osób jest to zbiór, z którego korzysta dopiero wówczas, gdy nie znajdzie poszukiwanych treści gdzie indziej. Zdecydowana większość badanych (81,09%, 163 odpowiedzi) potwierdziła też, że zna licencje Creative Commons.

Mimo intensywnego użytkowania, respondenci nie posiadają dużej wiedzy na temat narzędzi ułatwiających docieranie do zasobów OA i poruszanie się po nich. Aż 2/3 z nich (65,15%, 131 odpowiedzi) podało, że nie zna agregatorów zasobów OA, tylko 34,83% (70 odpowiedzi) potwierdziło ich znajomość. Łącznie wskazano 42 rodzaje źródeł. Znajomość (i jednocześnie popularność) agregatorów pokazuje tabela 1.

Tabela 1. Znajomość agregatorów zasobów OA

Nazwa zasobu	Liczba wskazań
1	2
DIRECTORY OF OPEN ACCESS JOURNALS (DOAJ)	32
CEON	24
Google Scholar	24
BASE	22
FBC	12
Europeana	10
CORE	8
Academia.edu	6
DOAB, DOAR, OAister, repozytoria uczelni	5

1	2
ResearchGate, Paperity	4
Re3data, FreeFullPDF, OpenAIRE	3
DART, ROMEO, E-LIS	2
Scilit.com, FOSTER, Core.ac.uk, PLOS, Biblioteka Nauki, arxiv, COGPrints, DataHub, Creative Commons, Zotero, DOI, Scopus sources, repozytoria danych badawczych, Katalog BN (Primo), Registry of Open Access Repositories, EBSCO, Sci-Hub, JSTOR, biblioteki cyfrowe, Otwórz Książkę, EBIB, Platforma Otwartej Nauki, baza danych	1

Tabela 1 uwidacznia, że do najbardziej znanych agregatorów należą te najstarsze, związane bezpośrednio z początkami i rozwijaniem ruchu OA w nauce (DOAJ), także specyficznie polskie (CEON), a także najpopularniejsze wyszukiwarki naukowe (Google Scholar, BASE). W dalszej kolejności wymieniane były platformy społecznościowe dla naukowców (np. ResearchGate), różne typy repozytoriów i biblioteki cyfrowe.

Być może tak duża grupa respondentów deklarujących brak znajomości „agregatorów zasobów OA” wynika z zastosowania w badaniu tego właśnie terminu (agregator), który należy do specyficznego słownictwa dotyczącego badań i praktyki OA, jednak nie funkcjonuje w codziennym użyciu, przy poszukiwaniach i korzystaniu z zasobów informacyjnych. Takie stwierdzenie znajduje swoje (przynajmniej częściowe) potwierdzenie w odpowiedziach na kolejne pytanie.

Mimo wstępnie deklarowanego przez tak dużą grupę braku znajomości agregatorów zasobów OA, okazuje się, że nawet respondenci z tej grupy korzystają z tego typu źródeł. Jak pokazano w tabeli 2, najpopularniejsze są otwarte wyszukiwarki (naukowe – na pierwszym miejscu pod względem liczby wskazań, a także ogólne), w drugiej kolejności – czasopisma otwarte, a następnie zbiory instytucjonalne: biblioteki cyfrowe, repozytoria różnego typu, platformy wydawców.

Tabela 2. Agregatory wykorzystywane do wyszukiwania zasobów OA

Odpowiedź	Liczba wskazań (n=223)	Procent
1	2	3
wyszukiwarki naukowe (np. Google Scholar)	170	84,58
czasopisma otwarte, które są Pani/Panu znane	135	67,16
wyszukiwarki ogólne	132	65,67
biblioteki cyfrowe	111	55,22
repozytorium uczelni/institucji macierzystej	106	52,74
repozytoria uczelniane polskie	101	50,25
platformy wydawców	61	30,35
inne (nieuczelniane) repozytoria polskie	46	22,89

1	2	3
repozytoria cyfrowe zagraniczne	87	43,28
archiwa cyfrowe	58	28,86
agregatory treści otwartego dostępu	50	24,88
zasoby otwartego dostępu w bazach wydawców komercyjnych	50	24,88
Inne (ResearchGate, Biblioteka Narodowa, Sci-Hub czy inne źródła pirackie)	5	2,49

Co może być przyczyną tego pozornego braku spójności między wysokim deklarowanym brakiem znajomości agregatorów a znacznym faktycznym z nich korzystaniem? Paradoksalnie, może to świadczyć o rosnącej dostępności zasobów OA i spopularyzowaniu samej idei na tyle, że szukanie w tego typu publikacjach lub wybieranie tej drogi upowszechnienia własnych prac badawczych nie stanowi już nic nadzwyczajnego, wymagającego dodatkowego wysiłku czy świadomych działań. Respondenci postrzegają przynajmniej część narzędzi i zasobów jako oczywiste, nie zastanawiając się nad powodem, dla którego mają do nich otwarty (darmowy) dostęp. Częściowo może to również wynikać z uwarunkowań formalno-technicznych – szukając opracowań za pośrednictwem sieci i/ lub afiliacji akademickiej, nie napotykają barier, z jakimi mają do czynienia klienci komercyjni.

Serwisy społecznościowe dla naukowców są znane niemal połowie respondentów (48,76%, 98 odpowiedzi); większa ich liczba potwierdza, że szukało dostępu do otwartych treści w ResearchGate (91,84%, 90 odpowiedzi) niż w Academia.edu (75,51%, 74 odpowiedzi). Cztery osoby zdecydowały się na wymienienie także innych serwisów i były to: SlideShare, Google Scholar, LinkedIn, Semantic Scholar oraz Scribd.

Ponad połowa badanych, którzy potwierdzili korzystanie ze wspomnianych serwisów (65,31%, 64 odpowiedzi) deklaruje, że w razie potrzeby prosi autorów o udostępnienie tekstu za pośrednictwem takiego serwisu, co jednak trudno ocenić, ze względu na brak danych o skali udostępnienia materiałów, w szczególności związanych z badaną dyscypliną (choć nie jest to warunek konieczny).

W kwestii stosunku do oceny wiarygodności na podstawie cech formalnych dokumentów dostępnych w OA, większość respondentów (61,69%, 124 odpowiedzi) deklaruje, że zwraca uwagę na miejsce publikacji – czy jest to czasopismo, czy repozytorium, a także na autorstwo – tę postawę potwierdziło 70,65% badanych (142 odpowiedzi). Spośród nich przeważająca większość (89,44%, 127 odpowiedzi) sprawdza autorstwo w takim samym stopniu, jak robi to w przypadku innych publikacji naukowych, 7,04% (dziesięć odpowiedzi) – w stopniu większym, a pozostali (3,52%, pięć odpowiedzi) – w stopniu mniejszym.

DOSTĘPNOŚĆ I SKALA KORZYSTANIA ZE SZKOLEŃ DOTYCZĄCYCH ZASOBÓW OA

Polscy badacze związani z naukami o komunikacji społecznej i mediach w większości nie korzystali z jakichkolwiek ofert formalnej edukacji (szkoleń, warsztatów itp.) w zakresie zasobów OA – brak uczestnictwa w takich wydarzeniach zadeklarowało 78,61% respondentów (158 odpowiedzi) (Tab. 3). Pozostałe 43 osoby (21,39%), które wzięły udział w szkoleniach związanych z OA, jako ich tematykę wymieniały najczęściej zagadnienia ogólne (podstawowe zagadnienia, otwarta nauka, warunki publikowania) oraz prawnoautorskie (licencje CC), a także korzystanie (i zasilanie) z zasobów (instytucjonalnych, dziedzicznych) i specyficznych zbiorów prowadzonych przez konkretnych wydawców.

Tabela 3. Udział w szkoleniach dotyczących OA i ich zakres

Tematyka szkoleń zrealizowanych	Liczba wskazań (n=43)
Otwieranie danych, zarządzanie danymi, otwarta nauka	12
Licencje CC, prawo autorskie	11
Ogólna	10
Warunki i strategie publikowania w OA	7
Repozytoria danych, repozytoria dziedziczne	4
Szkolenia prowadzone przez wydawców (Clarivate, Scopus)	4
Czasopisma otwarte	3
Inne (sztuczna inteligencja, wnioski grantowe NCN, różne)	3
Biblioteki cyfrowe	1
Nie pamiętam	1

Co ciekawe, połowa badanych (51,90%, 82 odpowiedzi) deklaruje, że nie była informowana o takich szkoleniach, a nieco więcej (59,70%, 120 odpowiedzi) nie odczuwa potrzeby rozwoju kompetencji w tym zakresie.

Spośród pozostałych 81 osób (40,30%), które widzą taką potrzebę, 80 zdecydowało się rozwinąć ten wątek i wskazać interesującą je tematykę szkoleń. Jak pokazano w tabeli 4, dominują potrzeby związane z wyszukiwaniem informacji i zasobów, a w dalszej kolejności kwestie prawa autorskiego i licencji. Wyniki sugerują też (zapotrzebowanie na szkolenia podstawowe i „różne”), że respondentom *de facto* brakuje podstawowej, a na pewno uporządkowanej, wiedzy o zasobach OA oraz warunkach i sposobach korzystania z nich, nie tylko biernego, ale również w roli autora i/lub współorganizatora. Potrzeba doksztalania w zakresie licencji CC koresponduje z odpowiedziami na pytanie o zwracanie uwagi na wspomniane licencje przy korzystaniu z zasobów OA. Ponad połowa badanych (54,23%, 109 odpowiedzi) zadeklarowała, że tego nie robi, co może wynikać np. z braku wiedzy o znaczeniu tych licencji oraz warunkach ich przestrzegania bądź konsekwencjach braku tegoż.

Tabela 4. Potrzeby szkoleniowe dotyczące OA

Poszukiwana tematyka szkoleń	Liczba wskazań (n=81)
Wyszukiwanie (zasoby, bazy, narzędzia)	24
Bardziej szczegółowa, różna, uporządkowana	12
Prawo autorskie	12
Podstawy	10
Publikowanie w OA	10
Inne (konwergencja mediów, AI, OA a rzetelność nauki, zarządzanie zasobami nauki, punktacja czasopism, polityka publikowania w kontekście awansu naukowego)	8
Zarządzanie danymi badawczymi (w tym EOSC)	5
Udostępnianie prac naukowych, repozytoria	4
Naukowe serwisy społecznościowe	3
Finansowanie	3
Zwiększenie cytowalności	2
Nie wiem	3

Przeważający wśród respondentów deklarowany brak udziału w szkoleniach może być niepokojący. Fakt, że większość z tej grupy nie widzi potrzeby takich szkoleń, można interpretować dwojako. Pozytywnie – jako potwierdzenie posiadania wystarczających kompetencji korzystania (w różnych rolach) z zasobów OA. Byłoby to w zgodzie z deklaracjami dotyczącymi skali korzystania z tychże w wyszukiwaniu informacji oraz znajomości licencji prawnoautorskich. Jednak w sprzeczności z taką interpretacją staje wykazana wyżej nieznanostwo agregatorów OA, a przynajmniej terminologii właściwej dla tego obszaru komunikacji naukowej.

Negatywna interpretacja zakładałaby z jednej strony, być może brak odpowiedniej oferty szkoleniowej, z drugiej – brak zainteresowania rozwojem zawodowym, a być może również negatywne nastawienie do poszerzania kompetencji. Dla tego ostatniego należałoby dalej szukać przyczyn, wśród których znaleźć mogłyby się brak czasu czy wypalenie zawodowe, ale także niedocenianie zaangażowania w rozwój kompetencji przez pracodawców. Warto by też te wyniki zestawić z dostępnością oferty edukacyjnej w badanym zakresie, aby móc ocenić potencjał edukacyjny i jego dostosowanie do potrzeb środowiska.

Trzeba przy tym podkreślić, że ci z badanych, którzy takie szkolenie przeszli lub są nim zainteresowani, wskazują na potrzebę zdobycia podstawowej wiedzy i umiejętności, choćby związanych z wyszukiwaniem w takich zasobach czy z zagadnieniami prawnoautorskimi.

WNIOSKI

Podsumowując, dane pozyskane w prezentowanej części badania pozwalają scharakteryzować wiedzę, kompetencje i wzorce wyszukiwania oraz korzystania z zasobów otwartych oraz potrzeby i wykorzystanie szkoleń w tym zakresie.

Jeśli chodzi o praktyki badanej populacji, akademicy afiliowani w naukach o komunikacji społecznej i mediach w większości deklarują spore doświadczenie w korzystaniu z zasobów OA, głównie z czasopism i repozytoriów, a niemal połowa z nich – także z platform społecznościowych dla naukowców. Otwarte treści są dla większości z nich zawsze obecne (dla części także priorytetowe) w procesach wyszukiwania. Podobnie jak respondenci wcześniejszych badań (por. Martin-Martin et al., 2021; Norris, Oppenheim & Fytton, 2008; Szafrński, 2021), polscy komunikolodzy również wskazywali Google Scholar i Google wśród najczęściej wykorzystywanych agregatorów OA.

Korzystając z konkretnych narzędzi, nie zawsze jednak świadomi są faktu, że stanowią one część otwartej nauki, co potwierdzają wyniki uzyskane przez zespół V. Spezi (2013). Można to interpretować dwojako: jednoznacznie negatywnie, jako brak wiedzy i znajomości rozwiązań typu OA lub pozytywnie, uznając, że brak ten wynika z upowszechnienia się wyżej wspomnianych rozwiązań i swoistego, przynajmniej częściowego zatarcia granicy między „otwartą” i „zamkniętą” nauką.

Ocena wiarygodności źródeł OA podlega tym samym regułom co innych typów tekstów/danych. Respondenci zwracają więc uwagę przede wszystkim na autorstwo, w drugiej kolejności także na miejsce publikacji.

Brak uczestnictwa w jakimkolwiek szkoleniu związanym z otwartym dostępem zadeklarowała grupa niemal równie liczna jak ta, która z tego typu zasobów korzysta, wskazując jako powody tego faktu brak potrzeby i/lub brak odpowiedniej informacji. Pozostali (ok. 1/5 badanych), którzy brali w nich udział lub wyrazili zainteresowanie, wskazywali przede wszystkim na kwestie podstawowe – dostępność, wyszukiwalność, licencje – jako wartości poznania. Tymczasem – jak wspomniano powyżej – wiedza i umiejętności związane z publikowaniem w OA, zarządzaniem danymi badawczymi oraz współpracą ze środowiskiem naukowym i społeczeństwem (w tym tzw. nauka obywatelska) wchodzi w skład kompetencji niezbędnych do uprawiania otwartej nauki (European Commission, 2017), która przecież staje się podstawową formą komunikacji, zwłaszcza w przypadku badań finansowanych ze środków publicznych. Wydaje się więc, że warto w uczelniach zwrócić szczególną uwagę na kwestie szkoleń dotyczących różnych aspektów otwartości w nauce. Jak pokazują przedstawione tu wyniki, z jednej strony, informacja o nich nie dociera skutecznie do potencjalnych zainteresowanych, z drugiej – deklarują oni bardzo

podstawowe potrzeby kształceniowe w tym zakresie. Być może należałoby rozważyć różne formy wsparcia informacyjno-szkoleniowego, praktyczne bieżące poradnictwo, spotkania sprofilowane do potrzeb i specyfiki publikowania w konkretnych dyscyplinach (w tym dla przedstawicieli nauk o komunikacji społecznej i mediach).

Wśród ograniczeń tego badania trzeba zwrócić uwagę na fakt, że opis kompetencji ma charakter pośredni – w ankiecie nie zawarto bezpośredniej prośby o deklarację dotyczącą samooceny kompetencji w zakresie korzystania z OA. Przeprowadzono wnioskowanie na podstawie informacji o sposobach korzystania (w tym zwłaszcza wyszukiwania) i oceny wiarygodności źródeł. Autorki nie uzyskały też w drodze ankiety informacji o przyczynach niekorzystania ze szkoleń (poza wskazywanym brakiem informacji o ich dostępności na uczelniach macierzystych).

Możliwe i celowe wydaje się pogłębienie uzyskanej wiedzy w drodze badań jakościowych, co pozwoliłoby poznać specyficzne strategie i kontekst korzystania z OA, a także precyzyjniej określić potrzeby szkoleniowe. Praktycznym wnioskiem z przedstawionego badania może być sugestia zwrócenia szczególnej uwagi na zasoby OA, ich dostępność i kryteria oceny jakości w kształceniu kompetencji informacyjnych, zwłaszcza młodej kadry naukowej i uczestników szkół doktorskich.

BIBLIOGRAFIA

- Arshad, A., & Ameen, K. (2018). Usefulness of Ejournal Consortium in Pakistan: Academic Staff's Perceptions and Expectations. *Serials Review*, 44(4), 275-281. <https://doi.org/0.1080/00987913.2018.1506073>.
- European Commission, Directorate-General for Research and Innovation, O'Carroll, C. et al. (2017). *Providing researchers with the skills and competencies they need to practise Open Science*. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2777/121253>.
- Gusenbauer, M., & Haddaway, N.H. (2020). Which academic search systems are suitable for systematic reviews or meta-analyses? Evaluating retrieval qualities of Google Scholar, PubMed, and 26 other resources. *Research Synthesis Methods*, 11(2), 181-217. <https://doi.org/10.1002/jrsm.1378>.
- Ksilowska-Szurmińska M., Pamuła N., Głowacka E. (2024a). *Badanie praktyk korzystania z publikowania otwartego wśród polskich naukowców w zakresie nauk o komunikacji społecznej i mediach*. <http://repozytorium.umk.pl/handle/item/7006>.
- Ksilowska-Szurmińska M., Pamuła N., Głowacka E. (2024b) Postawy, opinie i praktyki związane z publikowaniem w zasobach Open Access polskich przedstawicieli nauk o komunikacji społecznej i mediach. *Przegląd Biblioteczny* 2024, 92(3), 347-369. <https://orcid.org/0000-0001-9538-9386>.
- Lewandowski, T. (2014, 26 sierpnia), *Google Scholar a repozytoria i biblioteki cyfrowe w Polsce*. *OtwartaNauka.pl*, <https://otwartanauka.pl/analysis/case-studies/google-scholar-a-repozytoria-i-biblioteki-cyfrowe-w-polsce>.

- Marcinek, M. (2012). Opinie naukowców na temat publikowania na zasadach open access w świetle badań realizowanych w ramach projektu Study of Open Access Publishing (SOAP). W *Otwarte zasoby wiedzy: nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej*, Kraków, Zakopane, 15-17 czerwca 2011. <http://eprints.rclis.org/17290>.
- Martin-Martin, A. et al. (2021). Google Scholar, Microsoft Academic, Scopus, Dimensions, Web of Science, and OpenCitations' COCI: a multidisciplinary comparison of coverage via citations. *Scientometrics*, 126, 871-906. <https://doi.org/10.1007/s11192-020-03690-4>.
- Norris, M., Oppenheim, C., & Fytton, R. (2008). Finding open access articles using Google, Google Scholar, OAIster and OpenDOAR. *Online Information Review*, 32(6), 709-715.
- Orduña-Malea, E., & Lopez-Cozar, E.D. (2015). The dark side of open access in Google and Google Scholar: the case of Latin-American repositories. *Scientometrics*, 102, 829-846. <https://doi.org/10.1007/s11192-014-1369-5>.
- Ośrodek Przetwarzania Informacji (2023). *Analiza stanu otwartej nauki w Polsce*. [online] <https://radon.nauka.gov.pl/analizy/analiza-stanu-otwartej-nauki-w-Polsce>.
- Spezi, V. et al. (2013). Researchers' green open access practice: a cross-disciplinary analysis. *Journal of Documentation*, 69(3), 334-359.
- Szafranski, L. (2021). Otwarta nauka w opinii naukowców z Uniwersytetu Jagiellońskiego. W Korycińska, P. (red.), *Horyzonty informacji* (s. 46-56). Uniwersytet Jagielloński, Biblioteka Jagiellońska.
- The OAIster® database* (2024). <https://www.oclc.org/en/oaister.html>.

Artykuł wpłynął do redakcji 23 grudnia 2024 r.

MAŁGORZATA KISIŁOWSKA-SZURMIŃSKA
Faculty of Journalism, Information and Book Studies
University of Warsaw
e-mail: mdkisilo@uw.edu.pl
ORCID 0000-0001-5733-5424

NATALIA PAMUŁA
Institute of Information and Communication Research, Faculty of Philosophy
and Social Sciences
Nicolaus Copernicus University in Toruń
e-mail: napa@umk.pl
ORCID 0000-0002-0686-7268

EWA GŁOWACKA
Institute of Information and Communication Research, Faculty of Philosophy
and Social Sciences
Nicolaus Copernicus University in Toruń
e-mail: egt@umk.pl
ORCID 0000-0001-9538-9386

THE USE OF OPEN ACCESS SCIENTIFIC RESOURCES: COMPETENCES AND TRAINING NEEDS OF RESEARCHERS IN THE FIELD OF SOCIAL COMMUNICATION AND MEDIA SCIENCES (NoKSiM)

KEYWORDS: Competences. Scholarly communication. Open Access. Training needs. Social communication and media sciences (NoKSiM).

ABSTRACT: **Thesis/Objective** – The authors aimed to assess the competences and training needs of Polish NoKSiM researchers regarding their use of Open Access (OA) resources. **Research Methods** – The quantitative study was conducted, data were collected with the CAWI technique and analyzed statistically. **Results** – The findings indicate overall proficiency in using OA resources, despite some knowledge gaps, such as being unfamiliar with specific terminology. Most respondents had not participated in OA-related training, and only a small group of interested individuals identified fundamental topics (such as search strategies or licensing) as worth further exploration. **Conclusions** – NoKSiM researchers report extensive experience in using OA resources, although they are not always aware of their open nature. The primary criterion for assessing the credibility of these resources is authorship, followed by the place of publication. There is a general lack of interest in OA training. However, there is a need to further improve researchers' knowledge and competences related to OA publishing, which should change some attitudes and practices, as well as the approach of various universities to the funding and evaluation of such publications.